

З часом науковий інтерес до даної проблематики зростає, особливо на початкових етапах розвитку радянської держави. З'являються нові праці, в яких вивчаються теоретичні засади та практика організації місцевих фінансів, таких авторів: П. Озеров, М. Сірінов, М. Соболев, С. Лепський, М. Леонтьєв, І. Смірнов, Б. Кринська, Б. Веселовський, Н. Белькович та ін.

У 1960–1980 рр. особливої актуальності набули проблеми складання місцевих бюджетів, удосконалення бюджетного регулювання, використання бюджетних коштів. Ці питання розглядались у працях: А. Александрової, М. Васильєвої, Л. Величко, А. Колеснікова, Г. Поляка, М. Ужвенко, Я. Хесіна, Б. Філімонова, Н. Ширкевич та ін.

Мета статті. Метою статті є вивчення поглядів вчених-економістів на функціонування сфери місцевих фінансів та визначення теоретичних першооснов проведення розподілу функцій між органами влади.

Виклад основного матеріалу. Загалом, можна розділити погляди вчених економістів на сферу організації місцевих фінансів I та II пол. XIX ст. Такий підхід не випадковий. Адже у I половині XIX ст. думки щодо необхідності функціонування цієї сфери розходяться – в основному фігурує твердження, що існування органів місцевого самоврядування може бути загрозою для єдності й цілісності держави, хоча вже деякі з представників влади та наукового кола починають розвіювати таку думку, але без переконливих аргументів. На відміну від них, представники II половини XIX ст., крім визнання необхідності у розвитку й функціонування органів місцевого самоврядування, роблять перші спроби здійснення розподілу місцевого господарства на менші одиниці, вказуючи на їхні особливості; пишуть про потребу в наданні останнім певної самостійності у виконанні своїх завдань та робляться спроби обґрунтування необхідності здійснення видатків державною та місцевою владою.

До II половини XIX століття сфера місцевих фінансів майже не звертала на себе увагу фінансової науки, яка досліджувала лише функціонування державного фінансового господарства. Тим більше, інформація, яка стосувалася особливостей розподілу видаткових повноважень між рівнями влади, була відсутня. І це досить дивно, адже місцеве господарство, його потреби й пошук фінансових ресурсів для їх задоволення такі ж давні, як і сама община. Навіть німецька література, яка зробила вагомий внесок у розвиток фінансової науки, до початку XIX століття обмежувалася лише короткими зауваженнями стосовно цього питання. За словами В.А. Лебєдєва, «наука не вважала за потрібне досліджувати приватні питання, які стосуються місцевого самоврядування, вважаючи його дещо зайвим і навіть таким, який заважає правильному розвитку держави» [3, с. 29].

Звідси слідує, що наукове коло, представники якого одні із перших почали вивчати проблему сфери розмежування повноважень між рівнями влади, було представлене вченими-економістами II пол. XIX ст. початку XX ст., а саме: В. Лебєдєв, І. Озеров, В. Твердохлебов, Д. Львов, М. Цитович, К. Еєберг, К. Умпфенбах, Ф. Бергіус, Р. Гнейст, А. Вагнер, Р. Масгрейв та ін., які почали розвіювати думку, що існування місцевого самоврядування може бути загрозою для єдності й цілісності держави, намагалися дати визначення сутності

бюджетів місцевих союзів, місцевих фінансів, їх місця у державних фінансах. А одним із найактуальніших питань цього періоду було питання про визначення межі розподілу предмета діяльності державної та місцевої влади. Ознайомимося із основними науковими позиціями економістів класиків ХІХ–поч.ХХ ст.

Для К. Мальхуса значення місцевого фінансового господарства взагалі незрозуміле; визнає факт його існування, але не бачить в ньому нічого особливо корисного для держави. Вважає, що хоча б найменше зменшення рівня централізації може призвести до порушення єдності держави [8].

К. Рау також застерігав від можливого розширення місцевих видатків і вважав за необхідним встановлення на них певної границі, хоча не так категорично висловлювався на рахунок функціонування місцевої влади. Взагалі автор мало досліджував сферу місцевих фінансів, але все ж, розглядаючи категорію державні фінанси, робив цікаві висновки стосовно деяких питань організації місцевого господарства [5, с. 342]:

- не повинно існувати жодного виду видатку, ціль якого не була б направлена до суспільного блага і, відповідно, не має існувати такого видатку, який має на меті задоволення власної цілі або особистої вигоди [9];

- однаково важливі цілі повинні задовольнятися одночасно, а видатки, які легше здійснити, потрібно поставити в чергу після покриття більш нагальних видатків. Ступінь необхідності здійснення видатків залежить від сили тієї шкоди, яка може виникнути від їх незадоволення;

- кожен вид видатку повинен бути так виконаний, щоб досягався бажаний результат за найменших витрат.

Аналогічно попереднім класикам К. Роттек наголошував на централізації доходів і видатків, за допомогою чого зберігатиметься державна єдність та ліквідація тягара подвійного оподаткування (державного й провінційного). Крім цього, він виокремлює відмінності між державними видатками і провінційними, крайовими і общинними, вказуючи на те, що місцеві потреби повинні фінансуватися з місцевих ресурсів, оскільки «на низах» зацікавлені у їх ефективності та корисності, але, щоб така діяльність була під наглядом центральної влади і перебувала в гармонії з поставленими перед державою цілями та мала власні фінансові ресурси.

Цікавою є його позиція стосовно того, що мешканці провінції чи повіту–це громадяни, такі як і решта громадян держави, мають однакові обов’язки справляння повинностей перед країною. Виходить, що він не виокремлює та не розглядає функціонування окремих територій, ніби інтереси останніх для нього зовсім не цікаві. «Виключність використання будь-якими державними закладами, які знаходяться в провінції чи повіті, явище досить рідкісне. Небагато знайдеться таких закладів, користь від яких обмежувалась би тільки межами даної території. Більшою мірою вони корисні всій країні, тому утримуватися повинні з державного бюджету. Виключенням можуть бути тільки ті заклади, які мають приватну корисність для певної місцевості: шляхи сполучення, гавані тощо. Для їх утримання можна збирати кошти з тих територій, де знаходяться ці заклади; але межі їх використання ніколи не

співпадутъ з адміністративними межами провінцій та повітів, а часто будуть мати свій вплив на декілька адміністративних округів» [10].

А. Сміт бачить місцеве фінансове самоврядування в тому, що «місцеві або провінційні видатки, які здійснюються виключно в інтересах певної території чи провінції, повинні покриватися відповідно із місцевих чи провінційних доходів, а не з державних» [11]. Адже несправедливо, щоб держава здійснювала ті видатки, користь від яких буде тільки одній її частині. Але на цьому Сміт і зупинився; він розуміє тільки місцеві потреби, а поняття про місцевість, общини, земства, як носія державних функцій, йому чуже.

Отже, не можна стверджувати, що місцеве господарство до середини ХІХ ст. було забуте в науці, адже воно мало поверхневий характер і навіть отримувало негативні відгуки щодо його існування. «Не можна дивуватися, що в цій області, закинутій наукою, і не дуже схвальною законодавством, практичні рішення, які стосувалися її сфери діяльності, не завжди мали успіх» [12]. Далі можна продовжити цю думку висловом І. Янжула: «Спроби вивести початкові основи відносно вчення про державні видатки (не говорячи вже про місцеві видатки) в межах фінансової науки не були представлені до цього часу і не виведені ніякі результати, які могли б претендувати на наукові значення. Тому багато вчених за старою програмою вводили в свої підручники розділ про видатки, але трактували їх досить вузько...» [6, с. 53].

Все ж таки, з подальшим розвитком науки змінюються й погляди в цій сфері. Розширення об'ємів державної діяльності, особливо у ІІ половині ХІХ ст., практично вказувало на необхідність сконцентрувати увагу на діяльність вищої влади, а дрібні турботи перекласти на місцеві органи, які краще знають потреби певної місцевості. Виникла необхідність у розробці фінансового механізму й вирішенні проблеми визначення органу влади, який повинен виконувати ті чи інші функції, та створенні системи місцевих податків. Особливо розробка цього питання здійснювалася на Заході представниками уряду й відповідними науковцями.

Д. Львов наголошував на використанні принципу заощадливості при вирішенні питання здійснення видатків певним рівнем влади: «кожен вид витрат повинен здійснюватися таким чином, щоб досягалася загальна користь за найменших витрат зі сторони громадян, за найменшого споживання» [4, с. 66]. Так само, як і К. Рау, він вважає досить ефективним способом виробництва та надання послуг громадянам – «укладання договору підряду чи поставки». «Видатки (державні та місцеві) призначаються як на утримання органів влади, так і на придбання необхідних матеріалів і на здійснення деяких робіт у вигляді досягнення державних цілей та цілей на місцях» [4, с. 68]. І саме останню частину він відносить до тієї діяльності, яку можна проводити, укладаючи договори з приватними особами.

К. Ееберг також виокремлює принципи: оощадливості – «видатки повинні спрямовуватися не тільки на задоволення необхідних потреб, але й мають сприяти корисному їх використанню при мінімальних затратах» та цілеспрямованості – «органи влади повинні проводити видатки тільки на ті суспільні товари та послуги, які не можуть бути задоволені окремими особами»

[2, с. 39]. Наголошує на тому, що дуже важко здійснити розмежування сфери діяльності між органами влади, але «завдання общини відносяться до області внутрішнього і фінансового управління та обов'язків носити такий характер, щоб вони могли обмежуватися місцевими потребами як за їх складом, так і за фінансовими ресурсами, і користь від яких не повинна розповсюджуватися на інші території» [2, с. 521]. За ним особливості розмежування залежать від історичних умов, діючого законодавства, адміністративно-територіального устрою, способу організації територій та від рівня самостійності селян турбуватися про справи на місцях.

К. Умпфенбах вказує на необхідність створення самостійного господарства, яке проявляється у формі общини, провінцій та їх підрозділів, що мають свої особливості та власне господарство. „Одиничний характер державного цілого зовсім не порушується тим, що його складові, зберігаючи правильну підпорядкованість, розвивають багате й різноманітне життя”, - зазначає К. Умпфенбах [13].

Поділ потреб на державні та місцеві він обґрунтовує тим, що не всі видатки, які призначені для здійснення суспільних цілей, корисні державі в цілому і що багато із них спрямовуються у більш тісних межах, задовольняючи виключно потреби окремих провінцій, округів і т.д.

Вказує на те, що тільки ті потреби мають відноситися до місцевого бюджету, які спрямовані на задоволення дійсно місцевих потреб. «Якщо певна стаття видатків містить об'єднані інтереси держави й місцевості, то державна влада має забезпечувати необхідними ресурсами місцеві органи на фінансування таких витрат. В інших випадках задоволення місцевих потреб повинно забезпечуватися на добровільній основі місцевим представництвом із погодженням вищих органів влади» [14].

Л. Штейн зазначає, що наука повинна визнати органи місцевого самоврядування додатковими членами фінансового ладу й представниками фінансового самоуправління. Наука про державне господарство не буде висвітлюватися повною мірою, поки вона не обґрунтує основні положення у функціонуванні господарств органів місцевого самоврядування. При цьому держава повинна контролювати діяльність останніх. Далі він намагається з'ясувати залежність видів доходів від властивостей видатків; причому «оскільки самоуправління становить менш розвинуту форму загальної особистості, то й характер видатків і доходів самоуправління повинен бути відмінним, ніж для держави» [15].

На думку А. Вагнера, основою для передавання державою частини своїх обов'язків на місця є те, що такий процес дозволить досягнути можливості розподілу фінансових потреб і ресурсів для їх покриття на справедливій і цілеспрямованій основі для всього населення держави [16]. Границю незалежному господарству встановлюють прийняте законом коло компетенцій, а остання обумовлюється існуючим розподілом завдань між державою й органами самоуправління. Вважає, що автономність місцевого господарства повинна бути під наглядом вищих органів влади.

Ф. Бергіус пропонує обмежити державний нагляд за місцевим господарством, обґрунтовуючи це тим, що чим ширший і дрібніший контроль, тим він буде більше коштувати, менше приносити користі й переходитиме на просту формальність. Якщо Л. Штейн і А. Вагнер намагаються встановити точні поняття кола діяльності місцевого господарства, розподілити по можливості область завдань держави і місцевого самоврядування, то Ф. Бергіус зводить це питання до зручності виконання різних місцевих обов'язків. На його думку, якщо общинне управління господарством дешевше й краще, ніж на державному рівні, то першому й повинні надаватися повноваження на виконання таких обов'язків і «чим більше місцевих потреб і видатків буде передано місцевій владі, тим менше буде відповідальності перед урядом, і тим менше буде приводів до незручностей» [17].

Але така умова ставить місцеве самоврядування в невизначене становище. Коло завдань, як суто місцевих, так і загального значення, які підлягають виконанню місцевою владою, повинно бути чітко встановленим. Тоді питання про місцеві фінанси набуде належні точки відправлення: вони будуть слугувати не для виконання всього того, що є їм під силу, а для реалізації того, що повинно бути на них покладено: «...не розміром ресурсів визначається в суспільному житті сума потреб, а навпаки, потреби вказують на необхідний розмір ресурсів» [18]. Якщо місцевих ресурсів недостатньо, держава може допомогти фінансово або звільнити від виконання деяких витрат державного характеру.

Р. Гнейст визначав місцеве самоврядування як доручення деяких державних повноважень місцевим союзам виконувати ті ж завдання, що й держава, лише в меншому обсязі, – в обсязі, обмеженому територіальним розміром різних самоврядних одиниць [19]. Але в цьому трактуванні присутня неточність, односторонність: не взято до уваги той факт, що місцеве господарство, крім завдань, доручених державою, мають свої власні повноваження. І зрозуміло, що з розвитком і зміцненням самоврядування ця область власних завдань буде розширюватися, і не приймати її до уваги буде великою помилкою.

Науковець намагається дати відповідь на запитання: чим же сфера діяльності державної влади відрізняється від сфери діяльності на місцях? «Діяльність держави спрямована на виконання тих завдань, які є корисними для всього суспільства в цілому, а місцеве самоврядування є, поряд з ним, окремим органом виконавчої влади, який здійснює виконання власних місцевих повноважень. Значення його діяльності полягає у доповненні функціонування державної влади» [20].

Отже, одне з найбільш актуальних питань II половини XIX ст. – питання про межу розподілу предмета діяльності державної та місцевої влади. Узагальнення думок науковців I та II пол. XIXст. стосовно сфери місцевих фінансів та сфери розподілу видатків між органами влади і їх фінансування представлене в табл. 1.

Таблиця 1

Наукові позиції прихильників та критиків сфери місцевих фінансів, сфери видатків і їх фінансування

Автор	Наукова позиція на:	
	сферу місцевих фінансів	сферу видатків та їх фінансування
Якоб [21]	визначення поняття місцевих фінансів він не дає, але зазначає, що правильне вивчення цієї сфери буде мати на практиці велике значення	пов'язує теорію місцевих видатків із створенням чіткого та зрозумілого розподілу місцевих потреб між громадами, кантонами, провінціями
Баушмарк [22]	має надаватися самостійність земського господарства в питанні вирішення всіх існуючих місцевих проблем	кожен член суспільства повинен оплачувати отриману послугу
А.Смітт [23]	не розглядає поняття про місцевість, громади, земство	місцеві або провінційні видатки повинні покриватися відповідно до місцевих чи провінційних доходів
К.Умпфенбах [24]	має розвиватися самостійність місцевого господарства із своїми особливостями та власним господарством	поділ видатків на державні та місцеві пов'язує із ступенем корисності, який вони отримують; якщо вид мають об'єднані інтереси цих 2 рівнів, то вони повинні частково фінансуватися державою
Л.Штейн [25]	ОМС – додаткові члени фінансового ладу й представники фінансового самоуправління	вивчає залежність виду доходів від властивостей видатків; „справжня основа місцевих доходів – видатки з їх систематизацією”
А.Вагнер [26]	наука про фінансове господарство-вивчення всіх вимушених господарств в державі об'єднує такі складові: громада, уїзд та провінція	виокремлює компетенції, доручені державою, та самостійні; перші забезпечать розподіл фінансових потреб і ресурсів для їх покриття на справедливій і цілеспрямованій основі
Ф.Бергіус [27]	державна має обмежити контроль за діяльністю ОМС; якщо буде дешевше надавати послуги на місцях, то вона повинна підтримувати й надавати самостійність місцевим господарствам	має бути чітко визначене коло задач ОМС, що дозволить надавати не тільки доступні послуги, але й ті, які повинні забезпечуватися владою
Р.Гнейст [28]	місцеве господарство - доручення деяких повноважень місцевим союзам, виконувати ті ж завдання, що і держава лише в меншому обсязі – в обсязі, обмеженому територіальним розміром різних самоврядних одиниць	в основу розмежування видатків ставить територіальний фактор та корисність, яку надає держава чи місцевий рівень влади населенню від виконання ними завдань
К.Ееберг [29]	жодна держава не може проіснувати і виконувати свої завдання без общинних органів, хоча останні є досить обмеженими у своїй діяльності і є «службовим» органом держави	виділяє два принципи здійснення витрат: ощадливості, цілеспрямованості; в основу розподілу видатків ставить територіальний принцип
В.Лебедев [30]	діяльність місцевої влади – вся та діяльність, яка забезпечує суспільний добробут населення, рівень якого залежатиме від того, на скільки вона буде пов'язана з місцевою користю та потребами й на скільки буде здійснюватися за рахунок власних ресурсів.	виділяє: <i>кількісний фактор</i> розподілу обов'язків між рівнями місцевої влади: на громаду та їх фінансові ресурси повинні бути покладені ті завдання, які вона в змозі виконати. Те, що перевищує одиничну силу громади, повинно бути покладено на земські одиниці вищого порядку; а що перевищує і ці сили – повинно бути віднесене на ресурси державного бюджету. <i>Якісний фактор</i> : виражається у вигляді терміну «місцева користь та потреби»: місцевість має особливий інтерес до ефективного функціонування місцевого господарства
К.Мальхус [31]	факт існування фінансового господарства незрозумілий і найменше зниження рівня централізації може призвести до порушення єдності держави	місцеві потреби повинні фінансуватися з місцевих джерел, їх надання буде ефективним, за умови виключності в користуванні вигодами від тих закладів, на які покладаються здійснення різних видів витрат

К.Роттек [32]	повинна домінувати централізація управління, яка збереже державну єдність; функціонування окремих територій він навіть і не розглядав, оскільки виключність використання державних закладів, які знаходяться в провінції, явище досить рідкісне	виділяв 2 види суто місцевих послуг: гавані, шляхи сполучення. Границі їх використання ніколи не співпадуть з адміністративними границями провінцій-мають вплив на декілька адміністративних округів
К.Рау [33]	державна повинна суворо контролювати діяльність органів влади на місцях, встановлюючи границі, цілі, об'єми задоволення місцевих потреб	обсяг місцевих видатків повинен бути обмеженим; виокремив принцип ощадливості, а такі наслідки, які витікають з нього - як укладання між державою і приватними особами договорів на виконання послуг та досягнення максимального результату при мінімальних затратах – актуальні і сьогодні

Джерело: складено автором.

Сумніви щодо необхідності існування такої інституції як місцеве самоврядування мають місце у працях К. Мальхуса, К. Роттека, К. Рау, тобто науковців I пол. XIX ст. Це, деякою мірою, є зрозумілим, адже саме в той період сфера місцевих фінансів була практично не досліджена, вони побоювалися, що функціонування самостійних територіальних одиниць може призвести до порушення єдності держави; і це є основним аргументом впровадження централізованого управління країною. А якщо навіть і місцева влада приймає певні рішення, надає відповідні послуги, то така діяльність повинна суворо контролюватися державою і не суперечити її макроекономічним цілям.

Протилежні думки з цього приводу висловили більшість економістів: Р. Гнейст, К. Еєберг, Ф. Бергіус, А. Вагнер та ін., які були впевнені, що від рівня розвитку місцевих господарств залежить загальний макроекономічний стан держави. Але все ж таки, які б не були позиції, згадані представники фінансової науки одноголосно визнають, що область фінансів самоврядування, складаючи необхідне доповнення в життя держави, заслуговує на велику увагу і повинна бути важливою частиною фінансової науки.

Виводиться досить цікавий факт: прихильники, що навіть критики, функціонування сфери місцевих фінансів намагалися дати відповідь на досить актуальні й не до кінця вирішені на сьогодні питання: яким чином організувати діяльність органів місцевої влади, щоб товари і послуги максимально задовольняли потреби громадян, щоб витрати на їх виробництво й надання були мінімальними та, наостанок, чітко визначитись із функціями та повноваженнями, які повинні покладатися на виконання місцевої влади (рис. 1).

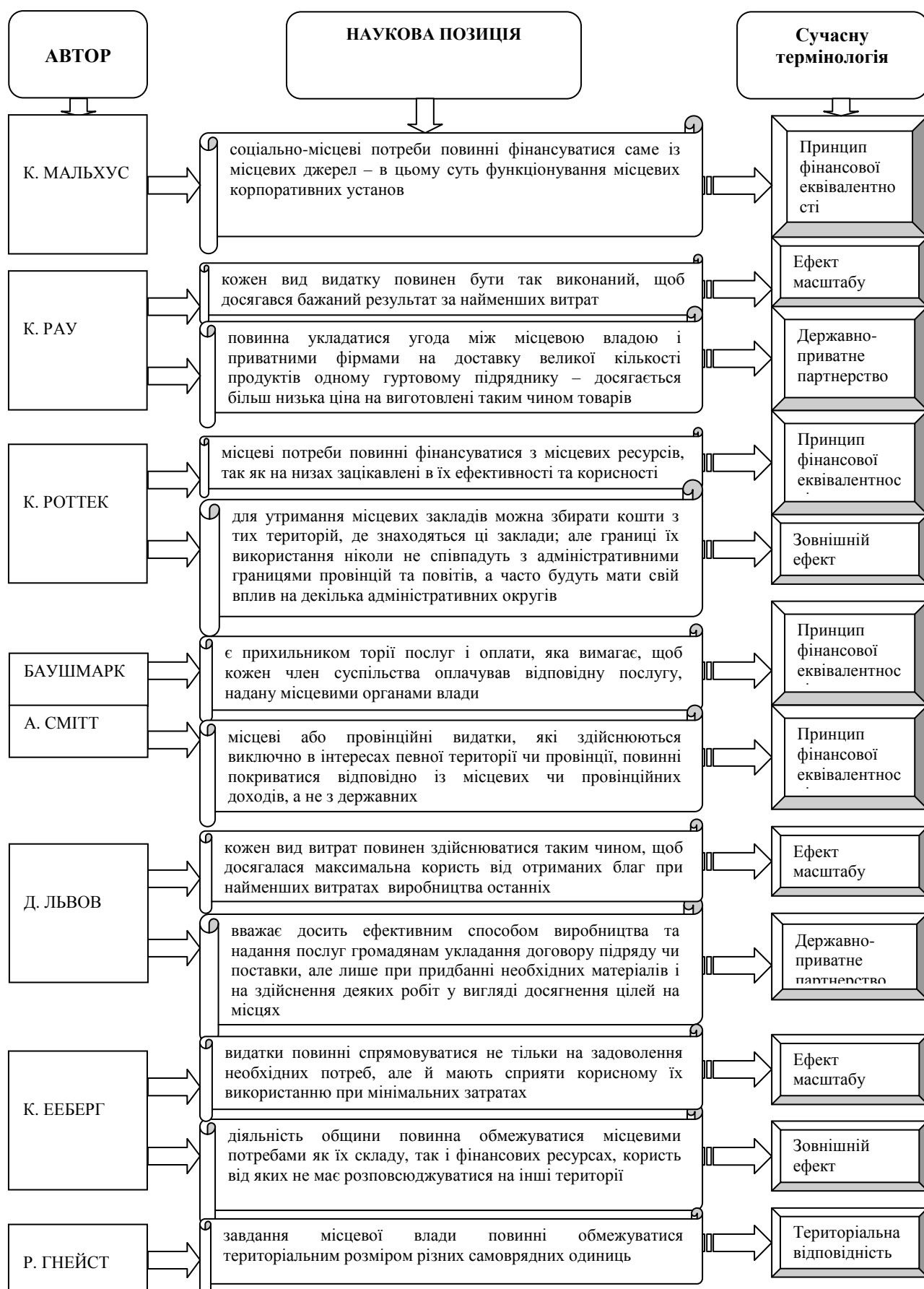

Рис.1. Інтерпретація основних наукових позицій вчених I та II пол. XIXст. на діяльність ОМС по організації надання послуг населенню в сучасну фінансову термінологію

Джерело: побудовано автором.

Було цікавим зрозуміти, звідки беруть своє «коріння» сучасні критерії та принципи розподілу видаткових повноважень. Виявляється, вони описувалися (хоча не всі) економістами XIX ст. і стали основоположними та класичними у своєму використанні. Переводячи на сучасну термінологію, ними є: зовнішній ефект, ефект масштабу, принцип територіальності, державно-приватне партнерство. Але залишається дивним той факт, що пройшло так багато часу, а в українському законодавстві ними не керуються при розмежуванні суспільних послуг на рівні влади, які повинні забезпечити їх надання і провокуючи цим самим виникнення ряду негативних наслідків у функціонуванні бюджетної сфери.

Якщо про ефект масштабу, зовнішній ефект говорилося досить багато і їх розглядали майже всі вище проаналізовані науковці того часу, то державно-приватному партнерству відводилося не так багато місця, оскільки такий принцип дістав свого розвитку в кінці XX століття і на теперішні час є досить актуальним у використанні та є одним із способів надання місцевих послуг на більш якісному рівні та за нижчими цінами.

К. Умпфенбах і В. Лебедев зійшлися в такому: той рівень влади повинен надавати суспільні послуги, в силах якого можливо здійснити таку діяльність, а якщо послуги мають не лише місцеве, але і об'єднане значення (користь від них розповсюджується на декілька територій, на державу в цілому), то і, відповідно, вищий рівень влади має нести обов'язок фінансувати надання таких послуг. На сьогодні такий підхід є одним із основних, опираючись на який можна визначити функції, які відносяться до повноважень центральної та місцевої (в розрізі рівнів місцевих бюджетів) влади. А що стосується принципу фінансової еквівалентності, то він більше розглядається з точки зору способу фінансування надання суспільних благ.

Отже, критеріїв та принципів розмежування видаткових повноважень між рівнями влади в систематизованому вигляді не існувало, кожен науковець мав своє бачення стосовно їх корисності для організації міжбюджетних відносин та використання на практиці. У своїх працях одні і ті ж економісти, вказували на необхідність використання таких критеріїв: зовнішній ефект, ефект масштабу, державно-приватне партнерство не застосовували в проведенні класифікації місцевих видатків за рівнями влади, які їх надаватимуть, а в основу ставили принцип територіальності (В. Лебедев, К. Роттек), залежність видатків від виділення ресурсів на їх покриття (Вальтер, Д. Львов, Фаухер, К. Роттек). Останній підхід дещо перегукується із принципом фінансової еквівалентності, але в його застосуванні при розподілі витрат на класифікаційні групи є один помилковий момент – його автори прив'язують статтю витрат до конкретного джерела фінансування. Проте з досвіду відомо (на прикладі функціонування цільових фондів), що цього робити не потрібно: потреби мають властивість змінюватися, а така схема взаємозв'язку може призвести в подальшому до нецільового використання коштів чи до їх «розмивання».

Висновки. Еволюція поглядів економістів-вчених на необхідність функціонування сфери місцевих фінансів, позицій як критиків, так і прихильників, дозволила виокремити хоча й часткові, але досить важливі

теоретичні факти не лише стосовно самого процесу організації діяльності органів місцевої влади, але й інформації, яка стосується безпосередньо розподілу видатків. І тут найголовнішим надбанням є перші спроби опису й застосування критеріїв та принципів розмежування видаткових повноважень між рівнями влади. Ними є: ефект масштабу, зовнішній ефект, державно-приватне партнерство, принцип територіальності, принцип фінансової еквівалентності.

Але як відомо, теоретичне обґрунтування підходів щодо поділу видатків між самими рівнями місцевих бюджетів та їх втілення в практику проведення такої класифікації ніхто не проводив. Проте це не відштовхує розроблені ними наробки на менші позиції. Дослідження допомогло ознайомитися із першими спробами проведення межі між державними та місцевими видатками й виокремлення критеріїв та принципів (хоча описаних досить абстрактно), які в сучасних умовах будуть основоположними при розподілі видаткових повноважень між рівнями місцевої влади й відіграють важливу роль та стануть поштовхом для подальших досліджень економістів ХХ–поч. ХХІ ст. в даній галузі.

Список використаних джерел

1. Гастон Жез. Общая теория бюджета / ред. Г.Г. Соловья, К.К. Шмакова. – М.: Государственное фин. издат. СССР, 1930. – 340 с.
2. Эберг К.Т. Курс финансовой науки: перевод с 12 немецкого издания / Эберг К.Т. ф., прооф. Эрланген. ун-та – С.-Пт. : Тип. А. Розена, 1913. – 604 с.
3. Лебедев В.А Местные налоги: Опыт исследования теории и практики местного обложения / В.А. Лебедев, проф. С.-Петербур. ун-та. – С.-Пб. : Типолит. А.М. Вольфа, 1886. – 607 с.
4. Львов Д. Курс финансового права /Д. Львов э-орд проф. Казан. ун-та. – Казань : Тип. Имп. ун-та, 1867. – 537 с.
5. Основные начала финансовой науки: Перевод с 5 немецкого издания. Т. 1-2 / Рау К.Г., проф. в Гайдельберге; Под ред. и с предисл.: А. Корсак, В. Лебедев. – С.-Пт. : Тип. Майкова, 1867. – 703 с.
6. Янжул И.И. Основные начала финансовой науки: Учение об государственных доходах. – М.: «Статут», 2002 – 555 с.
7. При розкритті суті даного питання слід зауважити, що в літературі ХІХ століття не використовувалося єдиного понятійного апарату що стосується застосування понять «місцевого самоврядування», «місцевих органів влади» – їх називали різні автори по-різному: місцеві союзи, самоуправління, місцеве господарство, які в роботі й будуть використовуватися.
8. Malchus, Handbuch der F. wissenschaft, 1830. I параграф 75; II параграфи 7, 8.
9. Rotteck. Lehrbuch des Vernunftrechts u. der Staatsfinanzwissenschaften. Bd. IV Oekonomische Politik. 1835
10. A. Smith Wealth of nations; книга V гл. I ч. IV

11. Местные налоги: Опыт исследования теории и практики местного обложения / В.А. Лебедев, проф. С.-Петербур. ун-та. – С.-Пб. : Типо-лит. А.М. Вольфа, 1886. – С. 7.
12. Курс финансовой науки: перевод с 12 немецкого издания / К.Т. Эберг ф., прооф. Эрланген. ун-та – С.-Пт. : Тип. А. Розена, 1913 – 604 с.
13. Местные налоги: Опыт исследования теории и практики местного обложения / В.А. Лебедев, проф. С.-Петербур. ун-та. – С.-Пб. : Типо-лит. А.М. Вольфа, 1886. –С. 607. – С. 10.

Подано до редакції 07 вересня 2012 року

Серебрянская Д.Н.

Историческое развитие формирования научных взглядов на сферу местных финансов и сферу распределение функций между органами власти

В статье проведено деление научных взглядов экономистов на сферу организации местных финансов и сферу распределения функций между органами власти I и II пол. XIX в. Интерпретировано научные позиции ученых по организации предоставления местными органами власти услуг населению в современную финансовую терминологию.

Ключевые слова: местные финансы, распределения полномочий, местные расходы, критерии распределения функций между органами власти, общественные услуги.

Serebryanska D.M.

The histirical development of formation of scientific ideas as for local financial sphere and the sphere of sharing the functions between authorities

Segmentation of scientific opinion of economists as for the sphere of organisation local finances and the sphere of sharing the functions between authorities in I and II half of XIX century was held. Scientific views of researchers under organisation of provision of services to citizens by local authorities into modernfinancial terminology was interpreted.

Key words: local finance, distribution of powers, local costs, the criteria for the distribution of functions between the authorities and public services.

Серебрянська Діна Миколаївна – аспірант відділу «Державні фінанси» ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України».

УДК 336.145.2

Скрипник А.В., Проскура К.П.

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ВАЖІЛЬ ФІСКАЛЬНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті розглянуто питання механізму оподаткування єдиним податком господарюючих суб'єктів та економічної ефективності застосування спрощеної системи оподаткування. Проводиться порівняння рівня податкового навантаження підприємств при застосуванні спрощеної та звичайної системи оподаткування.

Ключові слова: податки, система оподаткування, суб'єкти малого підприємництва, податкове навантаження, єдиний податок, база оподаткування, ставка податку.

Постановка проблеми. Питання легітимності і ефективності спрощеної системи оподаткування в Україні залишається надзвичайно актуальним. Реакція представників малого бізнесу на потенційну можливість відміни спрощеної системи наявно показала їх зацікавленість в її збереженні. Першочерговою задачею залишається необхідність стимулювання розвитку малого бізнесу, оскільки його частка у ВВП залишається досить невеликою порівняно з розвинутими країнами.

В Україні весь час ведеться робота щодо вдосконалення спрощеної системи оподаткування. З 01.01.2012 року порядок оподаткування малого бізнесу регулюється Податковим кодексом [1] та Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності» № 4014 від 04.11.2011 р. У зв'язку з набранням чинності цим Законом втратив дію Указ Президента України від 03.07.1998 р. N 727/98 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми оподаткування суб'єктів, які мають можливість варіативності сплати податків вивчалися та досліджувалися в Україні групою фінансового аналізу при Комітеті з питань бюджету Верховної Ради України, Міжнародною Фінансовою корпорацією IFC (Міжнародна фінансова корпорація) за сприянням Міністерства закордонних справ Королівства Норвегія [3, 4]. Фінансові переваги малого та середнього бізнесу до прийняття Податкового кодексу було розглянуто в роботі [5]. Ряд авторів підкреслює, що крім соціальної функції (створення додаткових робочих місць), малий бізнес відіграє важливу роль в прискоренні науково-технічного прогресу, та усуненні регіональних диспропорцій економічного та соціального розвитку [6, 7].

Мета статті. Мета статті полягає у дослідженні доцільності та переваг застосування господарюючими суб'єктами спрощеної системи оподаткування.

Виклад основного матеріалу. Крім очевидних переваг малий бізнес має і ряд надзвичайно слабких позицій, до яких можна віднести: обмежений доступ до фінансових ресурсів, відносна низька прибутковість, складність здобуття